

Фащевська О.М.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України*

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Аналіз трансформацій, що відбулись у вітчизняній інвестиційній сфері протягом 2002–2013 рр., свідчить, що вплив негативних чинників на діяльність інвесторів посилюється, підтвердженням чого є зниження обсягів вкладених та освоєних інвестицій та незадовільні характеристики їх галузевої, технологічної, джерельної структури. Відповідно, зростання економіки України на основі екстенсивних факторів стає практично неможливим і вимагає кардинальної зміни державних підходів до регулювання інвестиційного процесу.

Трансформація структури внутрішнього інвестування національної економіки характеризується наступними особливостями.

1. Виділяються три періоди інвестиційної активності, межі яких дещо відрізняються від традиційної періодизації фінансово-економічної кризи:

- докризовий (2002–2008 рр.), який характеризується активним нарощуванням обсягів капітальних інвестицій із середнім щорічним приростом біля 35% [1];

- період гострої кризи (2009–2010 рр.), для якого характерне значне «просідання» показників інвестиційного процесу, зниження абсолютних обсягів капітальних інвестицій. Зокрема, приріст капітальних інвестицій набув значних від'ємних значень (–15,6%), а обсяг інвестицій в основний капітал у 2009 р. становив лише 58,5% рівня попереднього року;

- післякризовий період (2011–2013 рр.), особливістю якого є певне відновлення інвестиційного процесу, коли середній приріст капітальних інвестицій становив 11,6%, хоча обсяг капітальних інвестицій, освоєних у 2012 р. не досяг показника 2008 р.: 263,7 проти 272,0 млрд. грн. Наприкінці цього періоду (у 2013 р.) динаміка інвестування підтвердила формування нової негативної тенденції до сповільнення темпів економічного розвитку країни і згортання інвестиційної діяльності.

2. У структурі внутрішнього інвестування за видами економічної діяльності занадто високими були частки фінансових та посередницьких секторів, що не відповідає потребам розширеного економічного відтворення і обмежує можливості зростання економіки на інноваційних засадах.

3. Структура інвестицій в основний капітал та капітальних інвестицій у переробній промисловості відповідала загальноекономічній тенденції до скорочення інвестування виробничих секторів (окрім сировинних) і підвищення питомої ваги вкладень у сферу послуг. У післякризовий період (2011–2013 рр.) продовжувався перерозподіл інвестицій на користь енергетичного сектору, частка якого зросла з 18 до 33% за рахунок добувної

(зниження її питомої ваги становило 5,4 в.п.) та переробної промисловості (її питома вага знизилась на 10 в.п.). Зазначені процеси свідчать про погіршення можливостей забезпечення інвестиційними товарами галузей національної економіки [2].

4. Розподіл інвестицій за джерелами фінансування свідчить, що основним джерелом протягом усього періоду 2002–2013 рр. залишались власні кошти підприємств і організацій (58–63%), що з однієї сторони є позитивним явищем і підтверджує здатність підприємств та організацій забезпечувати процес розширеного відтворення їх діяльності, проведення технологічної модернізації, впровадження світових стандартів виробництва та управління.

З іншої сторони, інвестування у ризикові проекти та широка диверсифікація напрямів використання інвестиційних ресурсів притаманна саме інституційним інвесторам, сукупна частка коштів яких серед джерел освоєних капітальних інвестицій протягом 2002–2013 рр. становила 14–20%. Недостатність звужує фінансову базу розвитку високотехнологічних виробництв, формування такого сучасного сегменту економічної системи як «старт-ап» підприємства.

Структурна трансформація розподілу фінансування капітальних інвестицій за джерелами відбувалась переважно за рахунок зростання питомої ваги кредитів банків, частка яких збільшились втричі, з 4,3% у 2001 р. до 14,8% у 2013 р., а також зменшення частки коштів державного та місцевих бюджетів з 11,0% у 2006 р. до 5,3% у 2013 р. Частка коштів іноземних інвесторів у структурі джерел інвестицій найменша порівняно з іншими, у 2002–2013 рр. виявилась тенденція до її подальшого скорочення внаслідок виведення значною частиною інвесторів капіталів з України через вплив зовнішніх чинників (зокрема, розгортання боргової кризи у країнах ЄС) та інвестиційного клімату в Україні.

В іноземному інвестуванні національної економіки у 2002–2013 рр. також відбулись певні структурні зміни.

1. Щорічні обсяги внесених прямих іноземних інвестицій виявили нестійку динаміку: пікових значень вони досягли у 2005 та 2007 рр., протягом останніх 5 років, незважаючи на загальноекономічне пожвавлення у країні, зафіксовано зниження зазначеного показника. Несприятливий інвестиційний клімат спонукав іноземних інвесторів до вкладення коштів переважно у види діяльності з низькою капіталомісткістю, меншим рівнем ризику та більш коротким періодом повернення коштів – фінансову діяльність, сферу послуг, торгівлю, транспортну галузь. Частки реального сектора в цілому та промисловості зокрема у структурі прямих іноземних інвестицій скоротилися, відповідно, з 64,9 до 37,7% та з 53,6 до 31,1%, натомість розширилась питома вага таких секторів як фінансовий (у 3,8 разів) та операції з нерухомим майном (у 1,8 разів) [3].

2. Широка географічна диверсифікація джерел надходження прямих іноземних інвестицій в Україну поєднувалася зі стабільно високим рівнем концентрації основної частини їх обсягу у дуже невеликій кількості країн, перелік яких є практично незмінним. Якщо в цілому протягом розглянутого періоду інвестиційний капітал надходив з більш, ніж 85 країн, то лише на

десять з них, які є найбільшими інвесторами України, припадало від 74,7% у 2004 р. до 84,8% у 2006 р.

3. Високою залишалася частка іноземних інвестицій з країн, які мають статус офшорних зон або юрисдикцій з пільговими умовами оподаткування бізнесу: лише на Кіпр у 2012-2013 рр. припадало 32,1–32,7% загального обсягу внесених прямих іноземних інвестицій. Це підтверджує збереження недовіри серед інвесторів розвинених країн до умов діяльності в Україні через відсутність реальних позитивних змін в інвестиційному кліматі.

4. Трансформація галузевого розподілу прямих іноземних інвестицій у 2002–2013 рр. свідчить про формування негативної тенденції до значного збільшення питомої ваги сфери послуг за рахунок сектору реального виробництва. Серед окремих галузей переробної промисловості найбільш привабливими для іноземних інвесторів в Україні були металургійне виробництво (зміна його частки у 2003–2012 рр. становила +35,7%), виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (–16,7%), машинобудування (–10,0%), хімічна і нафтохімічна промисловість (–0,5%), виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (+2,6%) [4].

Таким чином, структурні трансформації в інвестиційній сфері України, що відбулись протягом 2002–2013 рр. призвели до відчутного погіршення стану забезпечення галузей національної економіки необхідними для розширеного відтворення інвестиційними ресурсами, скорочення фінансової бази проведення технологічної модернізації виробництва, закріплення сировинно-експортної орієнтації вітчизняної промисловості, надмірного розвитку фінансово-посередницьких секторів. Тому основними напрямками реформування державної інвестиційної політики доцільно визначити наступні:

1. Найбільш важливим напрямом державної інвестиційної політики має стати перерозподіл основної частки інвестиційних ресурсів на користь фінансування тих проектів, які передбачають започаткування та/або розширення виробництва продукції з високою часткою доданої вартості, а також, враховуючи європейський вектор геополітичного та гео економічного спрямування України, – вбудовування вітчизняних виробництв у світові (передовсім – європейські) ланцюги вартості у якості середньо- та високотехнологічних елементів.

2. Модернізація законодавчої бази у таких напрямках регулятивної діяльності держави як податковий, митний, земельні відносини, антимонопольна політика; створення дієвих механізмів захисту приватних інвестицій та вирішення корпоративних і комерційних спорів; імплементації у вітчизняне законодавство успішного міжнародного досвіду регулювання діяльності малих і середніх підприємств.

3. Більш широке використання державно-приватного партнерства як ефективного механізму підтримки інвестиційних проектів; запровадження спеціальних податкових пільг для реалізації інвестиційних проектів на основі державно-приватного партнерства в інфраструктурних галузях та житлово-комунальному господарстві.

4. Виділення прямих державних субсидій на навчання, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів інвесторам, що реалізують інвестиційні проекти у науково-технічній, соціальній та екологічній сферах або у пріоритетних галузях виробництва.

5. Запровадження механізмів залучення інвестиційних ресурсів у розвиток регіонів і територій (особливо – депресивних) шляхом посилення ефективності функціонування спеціальних територіальних форм підтримки інвестиційної діяльності – спеціальних економічних зон, технопарків, індустріальних парків на основі врахування міжнародного досвіду у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Інвестиції та основні засоби [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Капітальні інвестиції в Україні у 2007–2011 роках. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2010 році. Статистичний бюлетень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
4. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у 2013 році. Статистичний бюлетень. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

Хамуда В.І.

студент;

Олександренко І.В.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів,

Луцький національний технічний університет

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

Збитковість підприємств в сучасних умовах господарювання підвищує потребу у розробці заходів виходу із фінансової кризи. Вагомим аспектом покращення результатів роботи вітчизняних підприємств є випуск конкурентоспроможної продукції на вихід на нові ринки. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції потребує вдосконалення процесу виробництва та впровадження нововведень. Нововведення в діяльності підприємства пов'язані із його інноваційною діяльністю, яка в теперішніх умовах відображається низьким рівнем активізації.

Згідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», під інноваційною діяльністю необхідно розуміти діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [1].

В цілому інноваційна діяльність підприємств – це діяльність, що спрямована на розробку інноваційних продуктів та їх практичне втілення в